

3. Гришина Н. Психология конфликта / Н. Гришина. – Санкт-Петербург: Питер, 2000. – с. 209-281.
4. Кириленко А. І. Конфлікти між учителями й учнями та способи їх розв'язання/ А. І. Кириленко // Фізичне виховання в школах України.-2011.-№9.-с.36-39.
5. Павлютенков Є. М. Конфлікти: сутність і подолання / Є. М. Павлютенков. – Харків, 2008. – с. 5-104.
6. Пов'якель Н. психологія вирішення педагогічних конфліктів / Н. Пов'якель. – Київ, 2008. – 128 с.
7. Самоукина Н. В. Игры в которые играют/ Н. В. Самоукина. – Дубна: Феникс, 1997.

УДК – 159.9 (316.6)

Кулик Н. О.

Соціально-психологічні чинники соціалізації особистості студента як майбутнього педагога

Анотація. У статті висвітлено соціально-психологічні чинники соціалізації особистості студента як майбутнього педагога. Розкриваються наступні поняття: соціалізація, адаптація, адаптивність, соціально-психологічний клімат. Визначено соціально-психологічні особливості студентства. Як особливість соціалізації студентської молоді виділено стадії її соціалізації.

Ключові слова: соціалізація особистості, адаптація, адаптивність, соціально-психологічний клімат.

Аннотация. В статье отображены социально-психологические факторы социализации личности студента как будущего педагога. Раскрываются следующие понятия: социализация, адаптация, адаптивность, социально-психологический климат. Определены социально-психологические особенности студенчества. Как особенность социализации студенческой молодежи выделены стадии её социализации.

Ключевые слова: социализация личности, адаптация, адаптивность, социально-психологический климат.

Summary. The article deals with socio-psychological factors of socialization of the individual of a student as a future teacher. There are disclosed the following concepts: socialization, adaptation, adaptability, social and psychological climate. Social and psychological characteristics of students are defined. The stages of their socialization are marked as a feature of the socialization of students.

Keywords: personality socialization, adaptation, adaptability, social and psychological climate.

У доповіді ЮНЕСКО щодо освіти ХХІ століття визначено чотири напрями, за якими має будуватися сучасна освіта: *вміння жити разом, вміння вчитися, вміння діяти, вміння бути*. Вчені визнали це глобальними компетентностями, функції яких набувають все більшого значення для всього світу[2]. Питання

успішної соціалізації особистості безпосередньо пов'язане із чотирма «стовпами» освіти XXI століття, які зазначені у доповіді Ж. Делора, але розробка його в Україні на сьогодні потребує великої уваги.

Соціалізація (лат. *socialis* — суспільний), як зазначає О.В. Мудрик, — процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в певному суспільстві. Людина прилучається до групи, намагаючись стати її частиною, досягнути почуття “Ми” і почуття “Я” серед “Ми”, що позбавляє самотності, дає відчуття сили і впевненості, спонукає до впливу на соціальне життя у групі в процесі міжособистісних контактів, сприяє набуттю індивідуального досвіду [4]. Час навчання у вузі збігається з першим періодом зрілості і характеризується становленням особистісних рис. Тому найважливішим чинником, який впливає на процес соціалізації у цьому віці, є навчальна діяльність.

Навчальна діяльність — один із видів діяльності студентів, спрямований на засвоєння ними теоретичних знань, умінь і навичок. З комунікативного погляду, навчання — двоєдина діяльність педагога і студента. Вона має системний характер, предметом її є взаємодія між тим, хто навчає, і тим, хто вчиться. Соціально-психологічний компонент навчальної діяльності студентів утворюють такі складові: проблеми адаптації студентів до умов навчання у вузі; особливості створення позитивного соціально-психологічного клімату в студентській групі; особливості налагодження стосунків студентів із викладачами; соціально-психологічні бар'єри студентів, зумовлені навчанням; типи спілкування і діяльності на рівні “педагог-студент”, “педагог-студентська аудиторія”; проблеми взаєморозуміння викладача і студентів; етнопсихологічні особливості спілкування в процесі навчання та взаємодії; проблеми міжособистісних конфліктів; особливості вияву десоціалізуючих впливів на молоду людину. Дія цих чинників зумовлює конкретні особливості соціалізації студентства. У цьому контексті особливо значущою є проблема адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вузі, зумовлена недостатньою орієнтацією вчорашнього школяра в соціально-психологічному просторі нового для нього соціального інституту [5].

Адаптація (лат. *adaptatio* — пристосовувати) у психології особистості — пристосування індивіда до умов соціального середовища та існування в ньому. Проблема першокурсників полягає не тільки в тому, щоб сприйняти і зрозуміти нову для них систему, а й у тому, щоб прийняти її на емоційно-особистісному рівні, знайти в ній особистісні сенси. Актуалізація потенційної загрози, яку породжує неадаптивність до нових умов життєдіяльності, може виявитися у відсутності орієнтації в соціально-психологічному просторі навчального закладу, що зумовлює певну ізольованість, негативно позначається на самооцінці особистості, на процесі міжособистісного спілкування в групі тощо. Усе це нерідко провокує втрату інтересу до навчання, здобуття вищої освіти.

Адаптивність (лат. *adaptatio* — пристосовувати) — інтегративна властивість, яка характеризує ступінь психологічної адаптації особистості і визначається відповідністю (власне адаптивність), відносною невідповідністю

(неадаптивність) або крайнім ступенем невідповідності і відсутністю можливості адаптації (деадаптивність) між цілями, устремліннями індивіда і досягнутими результатами. Складнощі адаптації породжуються здебільшого мотиваційними, раціональними проблемами з поведінковими виявами, зокрема з емоційною залежністю студента від оцінки викладача. Однією з причин таких проблем є інфантильність як особистісна риса, яка спричиняє специфічну мотивацію навчання. Таким студентам притаманне бажання відповідати опанованим у дитинстві зовнішнім стандартам. Успішній адаптації сприяє наявність в академічній групі позитивного соціально-психологічного клімату.

Соціально-психологічний клімат — морально-психологічний настрій, який відтворюється у взаєминах у групі, умови, що створюють ефективний процес навчальної діяльності. Будь-який соціально-психологічний клімат, в тому числі й студентської групи, перебуває під впливом соціально-психологічного клімату в суспільстві, умов життєдіяльності колективу, особливостей суспільної думки, психологічного зараження, наслідування, групової динаміки, особливостей міжособистісного спілкування.

Позитивними ознаками соціально-психологічного клімату в групі є: наявність позитивної перспективи для групи та для кожного її індивіда; довіра та висока вимогливість один до одного; ділова критика; вільне висловлювання власної думки; відсутність тиску як у групі, так і ззовні; достатня поінформованість про цілі та завдання групи; задоволеність від належності до групи та від процесу спілкування; прийняття на себе відповідальності за справи спільності тощо. Позитивний соціально-психологічний клімат у студентській групі сприяє задоволенню у студентів потреби у спілкуванні, розкриттю їх індивідуальних рис, позитивному ставленню до навчання, якщо це є цінністю групи, тощо. Необхідною умовою ефективної соціалізації під час навчання є наявність зворотного зв'язку. Взаєморозуміння між педагогом і студентом розглядають як стан внутрішньої згоди, який має певні особливості, зумовлені характером і умовами навчальної діяльності [5].

Нині процес соціалізації молоді ускладнюється переоцінкою традицій, норм і цінностей. Якщо раніше молодь спиралася на досвід попередніх поколінь, то тепер їй доводиться творити новий соціальний досвід, покладаючись переважно на себе, що значною мірою зумовлює суперечливі тенденції у її свідомості та поведінці. У студентському середовищі це засвідчують різноманітні моделі самореалізації. Для багатьох студентів основними цінностями є “знайти себе в житті”, “бути людиною”, “досягти матеріального достатку” тощо.

Усю сукупність сучасних студентів за ознакою відношення до освіти у вузі й одержанню спеціальності поділяють на три групи.

Першу групу складають студенти, орієнтовані і на освіту як цінність, і на професію в процесі навчання у вузі.

Другу групу складають студенти, орієнтовані на бізнес. Вони не виявляють інтересу до наукових пошуків як основи одержання професії і вбачають в освіті інструмент та засіб для створення в майбутньому власної справи.

Третю групу складають студенти, яких, з одного боку, можна назвати що не визначилися чи заклопотаними проблемами особистого, побутового плану, для яких проблема професійного самовизначення ще не вирішена [5].

Результати аналізу наукових досліджень доводять, що вивчення соціалізації студентської молоді повинно базуватись на соціально-психологічних особливостях студентства, які визначають, як указує С.В. Савченко, специфіку й результат соціального процесу. Такими особливостями є:

- вік, нижня межа якого розмита й визначається наявністю атестата про середню освіту, а верхня традиційно не виходить за 30-річний рубіж;
- специфіка видів діяльності, серед яких провідною є навчальна;
- студентські роки – час становлення самостійної й особистісної свободи, зумовленої проживанням поза батьківським домом, послабленням контролю, автономністю в поведінці й діяльності;
- важливою особливістю є підготовка до діяльності, яка мало знайома студентам, а отже, великий ризик розчарування в обраній спеціальності, розвитку нігілістичних настроїв, відчуження в сім'ї й у колі ровесників;
- студентські роки – час не тільки професійної підготовки, це час любові, створення сім'ї, виховання дітей, це період знаходження свого місця в житті, час самоствердження в студентських колективах, різних соціальних групах;
- для сучасних студентів характерна поява новоутворень, не властивих попереднім поколінням. До них належать зниження елементів романтизму в почуттях і поведінці, збільшення меркантильного начала й жорсткого практицизму, орієнтація на цінності західного світу, зростання самостійності, енергійності, готовності до конфліктних стосунків з адміністрацією й владними структурами;
- важливою особливістю є перетворення студентства з групи невиробничого характеру в амбівалентну соціальну групу, яка бере безпосередньо участь у матеріальному й духовному виробництві;
- для сучасного українського студентства характерна поява феномена корпоративності в поглядах, поведінці, рефлексорних реакціях;
- особливістю, яка іманентно властива міжнародному студентству, є його виражений радикалізм у поглядах і поведінці, готовність брати участь у революційних перетвореннях і відвертих соціальних «авантюрах» [1].

Г. В. Овчаренко особливості процесу соціалізації студентської молоді бачить у наявності трьох його стадій, а саме:

1) адаптаційна (охоплює перший і частково другий курси) – спрямована на оволодіння способами навчально-професійної діяльності, її основним змістом є адаптація індивіда до нових умов;

2) ціннісно-діяльнісна, або диспозиційна (охоплює частково другий, третій і четвертий курси) – забезпечує розв'язання протиріччя між ціннісними орієнтаціями на цілі життєдіяльності й засобами їх досягнення, детермінованими соціальними умовами життя індивіда;

3) професійна (охоплює випускний курс) – сприяє завершенню професійно-особистісного становлення студентів, перетворенню їх у активних суб'єктів соціалізаційного процесу [1].

Отже, основними соціально-психологічними чинниками соціалізації особистості студента пов'язана є соціальна адаптація як процес активного пристосування індивіда до зміненого середовища за допомогою різних засобів; соціальних зв'язки як один із механізмів соціалізації; формування соціальної свідомості, основою якої є знання про світ людських відносин та адаптивних умінь особи, необхідних для вироблення системи дій у житті. Формування індивідуально спрямованої соціальної свідомості в системі роботи з адаптації до довкілля студента відбувається на основі його мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеева-Вовк М. І. Сутність процесу соціалізації студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / М. І. Алексеева-Вовк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Psihologia/24227.doc.htm
2. Делор Ж. Образование: необходимая утопия/ Жак Делор // Педагогіка. – 1998. – №5. – С. 32.
3. Іванілов О. В. Психологічні та культурно-педагогічні чинники соціалізації студента як майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. В. Іванілов. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>
4. Мудрик А. В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – Москва: Академия, 1999. – 184с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія [Електронний ресурс] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072039084/psihologiya/sotsialna_psihologiya

УДК – 316.6

Тканова В. В.

Психологічний клімат у колективі як фактор, що впливає на становлення особистості

Анотація. У статті розкривається залежність індивідуальних рис особистості від взаємовідносин у колективі, наслідки групового впливу на психічний стан особи.

Аннотация. В статье раскрывается зависимость индивидуальных черт личности от взаимоотношений в коллективе, последствия группового воздействия на психическое состояние человека.

Summary. The article reveals the dependence of individual personality traits of relationships in the team, the effects of group influence on the mental state of the person.

Вступ. Достеменно відомо, що людина – істота соціальна. Тому досить важко переоцінити роль її суспільного оточення, коли мова йде про формування